

NÉHÁNY EPIZÓD GERLEY

Dr. Gerley Ferenc

Dr. Gerley Ferenc egyetemi magántanár úrral először 1949. májusban találkoztam a nyíregyházi Szent Erzsébet Kórház orvosi ebédlőjében. Aztán 10 évig egy kórházi levegőt szívtunk. Mint szigorló orvos, aznap előzőleg a belgyógyászati osztály főorvosánál jelentkeztem, majd a kórházi igazgatóságon. Ott bejegyezték az orvosi főkönyvbe, helyet adtak a szigorló szobában és étkezési lehetőséget biztosítottak. Rajtam kívül akkor még négy „cselédkönyves” volt különböző osztályokon. 1949-ben a kórházi nagyebédlőtől függetlenül még volt egy orvosi ebédlő is, amit később megszüntettek, mondván, az egy kapitalista maradvány. Egy tágas, de épületől beárnyékolt nagy szoba volt ez, az akkori főépület földszintjén, a lift mögött. Mellette a könyvtár és a kórházi kápolna, amit megszüntettek, abból alakították ki a Rtg. Osztály helyiségeit.

Abban az időben a főorvosok közül csak Gerley tanár úr étkezett ott, meg egy-egy nőlen másod orvos és a mindig éhes szigorlók. A nős orvosok feleségei mindig felvitték a kis, 4x5 méteres szobájukba az ebédet. Háború előtt nős orvos nem lakott

a kórházban, a háború okozta lakásnyomor kényszerítette ki ezt a helyzetet. Az osztályvezető főorvosok két óra körül már mentek hazafelé, ők otthon érkeztek. Blokkóra még nem volt, ezt csak később helyezték el a kapunál.

Az orvosi ebédlőben egy óra után tálaltak. Akkor jött Gerley tanár úr, és őt illet megvárnai. Úgy emlékszem, hogy epepanaszai miatt ő diétás kosztos volt, mi szigorlók normálon, és mindig keveselltük az adagot.

Általában jó hangulatban ebédtünk. Mindenről beszélgettünk, ércelődöttünk a kórházi esetekről. Megszoktuk, hogy közvetlenebbül beszélgethettünk tisztelt, tudós főnökeinkkel. Általában ő irányította a társalgást. Gyakran beszélt szakmai és etikai kérdésekről. De lehetett előtte és vele finoman tárgyalni nőügyekről is és kórházi pletykákról. Ha rossz napja volt, mikor a laboratóriumi asszisztencia miatt elégedetlenkedett, vagy a prosectura személyzetét szellemi inarogyottnak titulálta, akkor mi hallgattunk. De ez ritkán volt. Esetenként szakmai kérdéseket is tett fel, de főleg oktató. Ahogy ma visszaemlékszem, nem politizáltunk.

Kedvenc témája, hobbija a MÁV közlekedés volt. Általában az évenkénti menetrend összeállításához, ami egy igen nagy munka volt, hiszen akkor még számítógépek nem voltak, megkérték, és figyelembe is vették Gerley tanár úr javaslatát, véleményét. Ezt mi, szigorlók is tudtuk, és egyszer-egyszer ki is próbáltuk. Ebéd után valaki feltette a kérdést, hogy Nyíregyházáról Pécsre kell utaznia, de egy megszakítással szeretné meglátogatni a Szegeden lakó nagymamát, akkor melyik vonattal és hogyan utazzon? Erre a tanár úr képe felragyogott, szemével megcélozta a plafon egyik sarkát, és

mondta a pontos adatokat: „hogya felül sz a 15.25 perces 621-es gyorsra, akkor Cegléden a 718-as sebessel...” stb., stb., és megadta az átszállások időbeni és szám szerinti szerelvényeinek a variációit is. „Mert ha például a békéscsabai 8.12-es sebest Szajolnál vagy Szolnoknál elveri a 613-as, akkor...” stb., stb. Ezt az „elverést” pontosan még ma sem tudom, hogy mit is jelent, de ő erről úgy beszélt, mint a világ legtermészetesebb dolgáról, és hogy ezt mi értjük. Egyszer szemtanúja voltam annak, hogy milyen volt a kapcsolata a mozdonyvezetőkkel. Egy nyári kora délután Nyíregyházáról Debrecenbe utaztam. Ugyanazzal a vonattal indult a tanár úr is, hogy Szegeden megtarthassa magántanári előadását. Minden szemeszterben kéthetenként a májbetegségekről tartott magántanári előadást. Indulás előtt a vonat mellett találkoztunk, beszélgettünk, majd hirtelen a tanár úr ott hagyott, előre ment a mozdonyvezetőhöz. Mint régi ismerősök – a mozdonyvezető, a fűtő és a tanár úr – kedélyesen beszélgettek, majd a vonat indulása előtt megkínálta őket csokoládéval vagy cukorral, és aztán pontosan indultunk. Biztos vagyok abban, hogy akkor a csabai gyors nem verte el a tanár úr csatlakozását. Mások mesélték, akik ott voltak, hogy egyik alkalommal a tanár úr Szegedről jött Nyíregyházára. Állítólag Cegléden nem várta meg a Budapest–Nyíregyháza gyors a szegedi sebes beérkezését. A tanár úr is a lemaradtak között volt. Felháborodva ment az ott lévő MÁV indítótoronyhoz. Az a tanár úr a prehenziv zövegét egy ideig hallgatta, majd tárcsáját hóna alá csapta, mindkét tenyerét arcára borította, és csak annyit mondott sóhajtva: „atyáuristen, a kórháznok”. Majd sarkon for-

dult, és nagy léptekkel elsielt. Egyszer még hátra sandított, hogy nem üldözi-e éles szikéjével a kórháznok. Szerintem ismert volt a vasutasok körében.

Mértékletes volt az evésben és az ivásban is. Jókat nevetett saját adomáin is. Főnököm, dr. Sarvay Tivadar szerette és tisztelte is. A háború alatt, a deportálás idején a belgyógyászatban dolgozott, ott bújtták. Magas hangján nevetve többször mesélt Tubáról – Sarvay főorvosról.

Az 1940-es évek végén, mikor a kórházban dolgozó az egyházi rendekhez tartozó apácákat és diakonisszákat elbocsátották, és a gyulai és a sátorlajújhelyi nővéreképző iskolából hoztak egyrészt „gyorstalpalós” nővéreket, de nagyobb részt jól képzett ápolónőket, akkor kissé fellazult az a merev távolságtartás, ami addig volt az orvosok és nővérek között. Ennek egyik példája az volt, hogy megalakult az énekkar. Vezetője Krecsák László, az evangélikus kántor volt. A szoprán és az alt szólamot a széphanjú nővérek és irodai nők énekeltek. A tenor Gerley tanár úr, egy műszerész és én alkottuk, a basszust Mező doktor és Medvigy úr, az asztalos. Egyik leglelkesebb és pontos kardalos a tanár úr lett, átszellemülve rezgettette tisztán hangzó, magas hangját. Egyszer kétszer kórházi, szakszervezeti rendezvényen is „felléptünk”, ahol énekeltek, hogy: „Föl vörösök, proletárok...” Aztán szépen lemorzsolódtunk.

Gerley tanár úrral kapcsolatos, legemlékezetesebb emlékeim a klinika-patológiai értekezletekkel függenek össze. Egészségügyi minisztériumi utasításra indultak ezek a tudományos ülések az 50-es évek közepén. Ennek előzménye nálunk az volt, hogy minden egyes, a belgyógyászatban elhunyt boncolásához lementünk

EY TANÁR ÚR ÉLETÉBŐL

a prosecturára. A tanár úr az előkészített szerveken demonstrálta a klinikusok helyes, vagy néha nem helyes diagnózisát és munkáját. Kritikával illetve esetleges tévedésüket vagy a fel nem ismert társbetegségeket. Ezekből a megbeszélésekből sokat tanultunk. Ennek volt a természetes folyamánya a kliniko-pathológiai konferencia, amin már nemcsak az illetékes osztály, hanem a kórház összes osztály rész kellett hogy vegyen. Ezeken az értekezleteken gyakran élénk vita alakult ki. Azon osztályok orvosai, ahol a legnagyobb ritkaságszámba ment, hogy meghal egy beteg – például szemészet vagy bőrgyógyászat –, azok furcsának – találták és „tetemre hívásnak” nevezték ezeket a konferenciákat. Pedig mindig a jobbítás érdekében történt minden. Őszinte volt mindenki, nem valaki vagy valamilyik osztály ellen beszéltek. A későbbi években az esztergomi kórház vonzáskörében dolgoztam, és ott is részt vettem néhány kliniko-pathológiai értekezleten. Akkor láttam, hogy Nyíregyházán a tanár úr vezetésével milyen színvonalas volt a konferencia. Ha néha a klinikus és a pathológus között élesebb is lett a vita, mindig a jó szándék, a tanulás és a betegek érdekében történő haladás vezette azt. Később részt vettem egy-két budapesti nagy kórház kliniko-pathológiai értekezletén is. A legtöbbször nem találtam őszintének azokat. Szinte mindig azt éreztem, hogy a hozzászólások és a kérdések mögött mindig az volt, nehogy indiszkrétnek vagy támadásnak vegye valamelyik nagyfőnök vagy neves osztály. Bár az is igaz, hogy az 50-es években élt az a mondás, hogy a betegekkel kapcsolatban nem az első gondolat, hogy vajon mi is a baja a betegnek, hanem az, hogy nekem mi bajom származhat

ebből a betegségből? Még ha ezt ma túlzásnak is érezzük, akkor is iszonyatos ennek a gondolatnak az esetleges felvetődése is.

A 60-as években egy gerontológiai tanfolyamon vettem részt a Szabolcs utcai kórházban. A vezető professzor mondta el a következő esetet az idős korúak tünetességénél illusztrálására. Egy idős úrnál minimális tünetek és leletek alapján, inkább csak a megérzésében bízva appendectomiát végeztetett. A műtétnél látták, hogy még éppen idejében történt a beavatkozás. A beteg felgyógyult. Napokkal a műtét után tudta meg, hogy a beteg a Világbank igazgató feleségének az apja. Mondta a prof., ha a műtét előtt tudta volna ezt a családi kapcsolatot, ilyen szegényes tünetek és leletek alapján nem merte volna megoperálni. Így éltünk.

Gerley tanár úr a tudományos munkája mellett még oktatni is szeretett. Az 1950-es években, ha nem is naponta, de gyakran találkoztunk frissen fertőzött lueses beteggel. A bőr- és nemi beteg osztályra éppen felvettek egy fekélyes, lueses beteget. A fekély savójában mozgó spirochaetát talált a tanár úr. Azonnal hívatta a fiatal orvosokat és szigorlókat, hogy nézzék meg, és egy előadást is rögtönzött, amiben említette, hogy a következő években egyre kevesebb iíyet láthatunk majd, hála a mindinkább hatásos gyógyszereknek. Akkor volt egy menő vicc, van aki még emlékszik rá, a poén az, hogy „ő még látta Lenint”. Én is elmondhatom, hogy én még láttam élő spirochaetát.

Humanitása és empátiája közismert volt. Egyik gévész barátunk néhány nap alatt erősen berekedt, és a szokványos kezelés ellenére nem javult. A hangszalagok gyuladását látták, és azon kifejezett szövetszaporulatot találtak.

Emiatt barátom már a malignitás gondolatával élt. A szövettani anyagot Gerley tanár úr bemutatta a kollégának, és megnyugtatta, hogy nem daganat, hanem egy gyógyítható tbc-s fertőzés van a hangszalagon. Barátom utólag emlékezett is arra a betegre, akit más osztályról küldtek hozzá vizsgálatra, aki rákőhögött. Később tudta meg, hogy fertőző cavernás tbc-je volt, és a vizsgálat után rövidesen meghalt. Egyik orvosismerősöm fiatal feleségénél az endometrium szövettani vizsgálatára került sor a sterilitás miatt. Gerley tanár úr az endometritis tbc szövettani képét találta. Bemutatta a kollégának, és nemcsak a száraz tényeket adta írásba, hanem együttérző, jó szót is. Ezek mellett a szép emberi tulajdonságok mellett a pontosság is jellemző volt rá, és a kórház lelkiismeretének lehetett tekinteni.

Most is együtt élünk olyan személyekkel, akik példaképeink lehetnének, de az anyagiakért való rohanás miatt, és az értéktelenek propagálása között nem vesszük észre őket. Sajnos én csak 10 évig szívtam vele „egy kórházi

levegőt” és éltem vele egy fedél alatt.

Ez a pár epizód, ami Gerley tanár úrral kapcsolatban most felvillant bennem és papírra vettem, csak egy picinyke részlet lehet az ő tudósi életrajzához. Ezek az esetek, emlékek hozzájárultak ahhoz, hogy bennem róla egy teljes emberi kép alakuljon ki. Mert Gerley tanár úr ilyen is volt. Az elismerést és ünneplést szerényen elviselő Kossuth-díjas tudós, és az időnként „kiboruló” főnök kevés hiúsággal, érzékenységgel és hobbival. De aki a nehéz helyzetben segítő, együttérző és mindig nevelő, oktató kolléga is volt.

Dr. Tar Gyula

A kórház dolgozó
2000. június 23-án,
dr. Gerley Ferenc
halálának 30. évfordulóján megkoszorúzták a
Kossuth-díjas tudós
Északi temetőben lévő
síremlékét.

A tanár úr által megálmodott kórbonctan és kórszövettani osztály épülete